

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Т. М. Костирко

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**щодо підготовки та публікації
якісної наукової роботи**

**Навчально-методичні рекомендації та вказівки
для самостійної роботи магістрантів, аспірантів і науковців**

Рекомендовано Методичною радою НУК

ВИДАВНИЦТВО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМ. АДМІРАЛА МАКАРОВА

2025

УДК 001.8:378.4(076)

К72

Укладач:

Т. М. Костирко, канд. наук із соціальних комунікацій, директор НБ НУК

Рецензент:

Г. В. Шемаєва, д-р наук із соціальних комунікацій, професор

Рекомендовано Методичною радою НУК

Костирко Т. М.

К72 Методичні рекомендації щодо підготовки та публікації якісної наукової роботи : навчально-методичні рекомендації та вказівки для самостійної роботи магістрантів, аспірантів і науковців / уклад. Т. М. Костирко. – Миколаїв : НУК, 2025. – 73 с.

Висвітлено основні вимоги до структури, змісту та оформлення наукових статей, наведено поради щодо вибору наукового журналу, дотримання академічної доброчесності, стилістики та мови викладу. Особливу увагу приділено аспектам рецензування, правильного цитування джерел та уникнення плагіату. Рекомендації базуються на сучасних міжнародних стандартах наукової комунікації та сприяють формуванню високого рівня дослідницької культури.

Методичні рекомендації спрямовані на надання практичної допомоги здобувачам вищої освіти, аспірантам, науковцям і викладачам у процесі підготовки та публікації наукових робіт.

УДК 001.8:378.4(076)

© Т. М. Костирко, 2025

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

ВСТУП

Публікація наукової роботи є важливим етапом у кар'єрі кожного дослідника – незалежно від дисципліни, академічного рівня чи досвіду. Якісно написана стаття не лише сприяє визнанню автора в науковому середовищі, а й робить вагомий внесок у розвиток обраної галузі знань.

Проте процес створення наукової публікації часто пов'язаний із серйозними викликами. Відсутність чіткої структури, складність у формулюванні ідеї, мовні бар'єри, технічні вимоги журналів, а також суворі критерії редакцій та рецензентів – усе це може демотивувати навіть досвідчених авторів. Для багатьох першим кроком стає боротьба з «білим аркушем» – нездатність розпочати текст або оформити наукові думки у зрозумілу, логічну форму.

Дані методичні вказівки створено з метою підтримати вас у цьому процесі. Вони покликані стати вашим практичним навігатором – від планування й підготовки дослідження до завершального редагування та успішної подачі статті до наукового журналу.

Що ви знайдете в цих вказівках?

- Як організувати дослідницький процес та зібрати релевантні джерела.
- Яким вимогам має відповідати структура наукової статті.
- Як ефективно формулювати цілі, методологію, результати та висновки.
- Як правильно цитувати джерела, дотримуватись академічної доброчесності та уникати плагіату.

- Як обрати відповідний журнал для публікації та підготувати рукопис згідно з його вимогами.
- Які тонкощі супровідного листа, процесу рецензування та роботи з коментарями редакторів.

Ці методичні рекомендації адаптовані для українських авторів, які прагнуть підвищити якість своїх досліджень та інтегруватися у глобальний науковий дискурс. Вони враховують актуальні міжнародні стандарти академічного письма, вимоги журналів відкритого доступу, а також виклики, з якими стикаються дослідники в умовах сучасної України.

1. СТРУКТУРА СТАТТІ ТА ФОРМАТУВАННЯ

Структура та форматування наукової статті є критично важливими для її успішного подання, рецензування та публікації. Незалежно від рівня складності теми чи галузі дослідження, чітка й логічна організація матеріалу полегшує розуміння та підвищує довіру з боку рецензентів, редакторів і читачів.

Формат статті може змінюватися залежно від типу дослідження (емпіричне, теоретичне, оглядове, методологічне), наукової дисципліни, вимог журналу та навіть географічного контексту. Однак існують універсальні компоненти, які притаманні більшості академічних публікацій.

1.1 Основні складові структури наукової статті

1. Назва статті

- Має бути чіткою, інформативною та лаконічною (оптимально – до 15 слів).
- Повинна відображати суть дослідження та включати ключові терміни, релевантні для пошукових систем.

2. Інформація про авторів

- Повне ім'я, науковий ступінь, афіліація, ORCID ID.
- Обов'язково зазначається автор-кореспондент із контактною інформацією.

3. Анотація

- Короткий виклад змісту (150–250 слів).
- Має відображати мету дослідження, методи, основні результати та висновки.

- Пишеться у формі, зрозумілій для широкої наукової аудиторії.

4. Ключові слова

- 4–7 термінів, які допоможуть ідентифікувати тему статті в пошукових системах і базах даних.

5. Вступ

- Описує контекст, проблему, дослідницьке питання, гіпотези, мету роботи.

- Завершується оглядом літератури та обґрунтуванням актуальності.

6. Методологія (або Матеріали і методи)

- Деталізує процедури, зібрані дані, інструменти аналізу.
- Має бути достатньо інформації для відтворення дослідження іншими вченими.

7. Результати

- Описує ключові знахідки дослідження без інтерпретації.
- Часто включає таблиці, графіки, діаграми.

8. Обговорення

- Інтерпретує результати, порівнює їх із попередніми дослідженнями.

- Обговорює обмеження дослідження, потенційний вплив, майбутні напрями.

9. Висновки

- Стисле підбиття підсумків із акцентом на новизну, цінність і практичне застосування результатів.

10. Подяки (якщо застосовно)

- Зазначаються особи або організації, які надали підтримку, але не є співавторами.

11. Фінансування

- Інформація про джерела фінансування дослідження (гранти, стипендії тощо).

12. Конфлікт інтересів

- Вказується наявність або відсутність потенційних конфліктів.

13. Список використаних джерел

- Оформляється згідно з вимогами журналу (APA, MLA, Chicago, Vancouver тощо).
- Повинен бути повним, актуальним і відповідним темі дослідження.

14. Додаткові матеріали (якщо потрібно)

- Таблиці, бази даних, опитувальники, код, фотографії тощо, які доповнюють основний текст.

1.2 Загальні поради щодо форматування

- Завжди ознайомлюйтеся з **Інструкціями для авторів** на сайті обраного журналу – вони містять детальні вказівки щодо структури, обсягу, оформлення цитувань, шрифтів, міжрядкових інтервалів, форматів файлів тощо.
- Уникайте **надмірного форматування** – більшість журналів мають власну верстку.
- Дотримуйтесь **академічного стилю письма**: логічність, об'єктивність, точність, чіткість і відсутність публіцистичних або емоційно забарвлених формулювань.
- Використовуйте **мову, зрозумілу для фахівців** вашої галузі, проте пам'ятайте про читачів, які можуть бути з суміжних дисциплін.

1.3 Пишіть з урахуванням вимог пошукової оптимізації

Сучасні пошукові системи, такі як Google, Google Scholar та інші академічні платформи, є основними джерелами трафіку для наукових публікацій. Саме завдяки цим каналам читачі з усього світу можуть знаходити, читати й цитувати ваші статті. Видавництва й академічні журнали виконують значну частину роботи з пошукової оптимізації (SEO) на рівні платформ, однак від автора також залежить багато.

Ваш вклад у SEO починається ще на етапі написання статті. Важливо правильно формулювати заголовки, використовувати релевантні ключові слова у вступі, підзаголовках, анотації та тексті. Лаконічність, чіткість і тематична релевантність тексту не лише полегшують розуміння читачам, а й покращують індексацію пошуковими алгоритмами.

Крім того, варто звертати увагу на метадані статті – ключові слова, реферат, структуру заголовків – адже саме вони першими «потрапляють в очі» пошуковим системам. Грамотна оптимізація цих елементів допоможе зробити вашу публікацію більш видимою в результатах пошуку, що значно підвищує шанси на її перегляд і подальше цитування.

1.4 Створюйте заголовки, які легко знаходять пошукові системи

Назва вашої наукової статті – це перше, що бачать як читачі, так і пошукові алгоритми. Вона виконує роль вивіски, яка привертає увагу та водночас визначає, наскільки легко буде знайти вашу роботу в Інтернеті. Тому особливу увагу слід приділити її оптимізації з точки зору SEO.

Один із ключових принципів – включення до заголовка найбільш релевантних ключових слів, які чітко відображають тематику дослідження. Оптимально використовувати 1–2 основні ключові слова, які найбільш точно характеризують зміст статті. Бажано, щоб ці слова з'являлися вже в перших 65 символах заголовка, оскільки саме ця частина зазвичай відображається у видачі пошукових систем, таких як Google або Google Scholar.

Також слід уникати зайвої складності або надмірно загальних фраз. Чіткість, інформативність і тематична точність – ось три головні критерії для ефективного наукового заголовка. Збалансоване поєднання академічного стилю та оптимізації для пошукових систем значно підвищує ймовірність того, що

вашу публікацію знайдуть і прочитають саме ті, кому вона буде найбільш корисною.

1.5 Оптимізуйте текст своєї статті для пошукової видимості

Щоб ваша наукова публікація отримала максимальне охоплення через пошукові системи, необхідно стратегічно підходити до структури та змісту анотації. Зокрема, найважливіші висновки дослідження та ключові слова слід розмішувати вже в перших двох реченнях. Саме ця частина тексту найчастіше відображається у видачі Google, Google Scholar та інших пошукових систем. Якщо вона інформативна, логічна та містить релевантні терміни, це суттєво підвищує шанси, що користувачі зацікавляться і відкриють повний текст.

Крім того, слід подбати про рівномірне та природне використання ключових слів упродовж усього тексту. Рекомендується згадувати основні ключові фрази приблизно 3–6 разів – залежно від обсягу статті. Це дозволяє пошуковим системам краще зрозуміти тематику матеріалу, але при цьому важливо уникати надмірної повторюваності, яка може зробити текст важким для читання або навіть виглядати як спам.

Ваша анотація має бути не лише SEO-дружною, але й чіткою, логічно структурованою та стислою. Вона повинна відображати суть дослідження, його цілі, методи й основні результати, водночас залишаючись зрозумілою як для фахівців, так і для ширшої аудиторії.

Зокрема, старайтесь інтегрувати ключові слова в підзаголовки та основні розділи тексту. Це покращує сприйняття змісту як для читача, так і для алгоритмів пошуку. Водночас важливо, щоб ключові слова виглядали природно, а не були механічно вставлені в кожне речення. Надмірне використання ключових термінів може сприйматись як спам, що негативно вплине на індексацію вашої роботи в пошукових системах.

2. ЯК ОБРАТИ ЕФЕКТИВНІ КЛЮЧОВІ СЛОВА: ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Коли ви подаєте статтю до наукового журналу, зазвичай потрібно надати список ключових слів, які використовуватимуться для індексації як на сайті видавництва, так і в академічних пошукових системах, зокрема Google Scholar. Вдало підібрані ключові слова підвищують шанси, що вашу роботу знайдуть інші дослідники, а це безпосередньо впливає на кількість її переглядів та подальших цитувань.

2.1 Як сформувати список ключових слів

1. **Проаналізуйте власний текст:** перечитайте свою статтю та виділіть терміни, які найточніше відображають її тему, методологію чи об'єкт дослідження.

2. **Складіть попередній список** з 8–10 слів або фраз, найбільш пов'язаних із вашим дослідженням.

3. **Перевірте релевантність:** спробуйте ввести ці слова у Google або Google Scholar – чи з'являються у результатах статті, схожі на вашу? Якщо так, ці ключові слова ефективні.

4. **Використовуйте Google Trends** або інші інструменти для порівняння частоти пошукових запитів – це дозволить визначити, які терміни найбільш популярні серед вашої цільової аудиторії.

5. **Вивчіть ключові слова у статтях інших авторів** – особливо у публікаціях у провідних журналах вашої галузі. Це допоможе не лише перевірити вибір, але й узгодити його з прийнятою термінологією.

6. **Уточніть список** до 4–6 найбільш точних і ефективних слів або фраз.

Перед фінальним поданням не забудьте переглянути **вимоги конкретного журналу** – багато платформ, як-от Taylor & Francis Online, Elsevier або Springer, мають обмеження щодо кількості ключових слів або форматування.

Пам’ятайте: продуманий підбір ключових слів – це не технічна дрібниця, а важлива частина стратегії просування вашої наукової роботи.

2.2 Ключові слова та Цілі сталого розвитку (ЦСР)

У вересні 2015 року всі 193 країни-члени Організації Об’єднаних Націй одностайно підтримали глобальний план дій, відомий як «Порядок денний 2030». Метою цього стратегічного документа є створення більш справедливого, сталого та безпечного світу для всіх – без винятку. Протягом наступних 15 років міжнародна спільнота зосереджує зусилля на подоланні бідності, зменшенні нерівності, захисті довкілля та забезпеченні миру. У центрі цієї ініціативи – **17 Цілей сталого розвитку (ЦСР)**, які чітко окреслюють глобальні пріоритети людства.

Ці цілі сформовані в результаті безпрецедентно інклюзивного процесу, який об’єднав уряди, представників бізнесу, громадянського суспільства, науковців і звичайних громадян. Їхня реалізація вимагає широкої співпраці між секторами, і особливо важливою є роль наукових досліджень, які можуть пропонувати практичні рішення світових проблем.

2.3 Повний перелік Цілей сталого розвитку

1. Подолання бідності.
2. Подолання голоду та розвиток сільського господарства.
3. Міцне здоров’я і благополуччя.

4. Якісна освіта.
5. Гендерна рівність.
6. Чиста вода та належні санітарні умови.
7. Доступна та чиста енергія.
8. Гідна праця та економічне зростання.
9. Промисловість, інновації та інфраструктура.
10. Скорочення нерівності.
11. Сталий розвиток міст і громад.
12. Відповідальне споживання та виробництво.
13. Боротьба зі зміною клімату.
14. Збереження морських екосистем.
15. Захист наземних екосистем.
16. Мир, справедливість і сильні інститути.
17. Партнерство заради сталого розвитку.

2.4 Використання ключових слів ЦСР у наукових публікаціях

У відповідь на зростаючу важливість сталого розвитку в науковому дискурсі, видавництво **Taylor & Francis Online** запровадило систему тегування наукових статей за допомогою ключових слів, пов'язаних з окремими ЦСР. Це нововведення дозволяє читачам швидше знаходити дослідження, які стосуються глобальних викликів, а авторам – підкреслити практичну цінність своїх робіт.

Автори мають змогу самостійно визначити, до яких ЦСР належить їхнє дослідження, і додати відповідні ключові слова до рукопису. Ці ключові слова мають бути оформлені у вигляді списку відповідно до вказівок журналу. У багатьох випадках під час подання рукопису на платформі Taylor & Francis автору буде запропоновано обрати ЦСР через спеціальне випадаюче меню.

Перед поданням рукопису обов'язково ознайомтеся з **Інструкціями для авторів** у конкретному журналі. Деякі платформи, як-от Taylor & Francis, Elsevier чи Springer, можуть мати окремі вимоги до формату або кількості ключових слів, пов'язаних із ЦСР.

Використання ключових слів ЦСР – це не лише формальність, а ефективний інструмент для підвищення впливу вашої наукової роботи, її доступності та суспільної значущості.

3. ЩО СЛІД ВРАХОВУВАТИ ПРИ ФОРМАТУВАННІ ТА СТРУКТУРУВАННІ СТАТТІ

Формат і структура наукової статті можуть значно варіюватися залежно від низки чинників: предметної галузі, характеру дослідження, типу публікації, вимог обраного журналу, а також цільової аудиторії. Тому універсальної схеми для написання статей не існує – проте існують усталені практики, які допоможуть вам ефективно організувати ваш матеріал.

Зокрема, у галузях STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) зазвичай використовується чітка і логічна структура: **вступ, методологія, результати, обговорення та висновки**. Такий формат дозволяє читачеві швидко зорієнтуватися в суті дослідження, оцінити його достовірність і практичну цінність.

Водночас у сфері гуманітарних і соціальних наук (HSS – Humanities and Social Sciences) стиль викладу часто більш наративний, а структура – гнучкіша. Тут допускається більша свобода в розміщенні теоретичних рамок, аналітичних спостережень і власних висновків. Така побудова відповідає особливостям дослідницьких завдань у цих дисциплінах.

Крім того, форма вашої роботи також має значення. Це може бути:

- **Оригінальна дослідницька стаття** (original research).
- **Огляд літератури** (review article).
- **Тематичне дослідження** (case study).
- **Коротке повідомлення** (brief report).
- **Технічна записка** (technical note).
- **Дискусійна стаття** (commentary) тощо.

3.1 Як визначити оптимальну структуру для вашої публікації?

1. **Вивчіть вимоги журналу.** Перед написанням ознайомтеся з Інструкціями для авторів на сайті обраного наукового журналу. Там зазвичай вказані вимоги до структури, стилю цитування, обсягу тексту та кількості рисунків і таблиць.

2. **Аналізуйте приклади статей.** Прочитайте кілька нещодавно опублікованих робіт у тому ж журналі – особливо тих, що близькі до вашої тематики або формату. Зверніть увагу на заголовки розділів, логіку побудови аргументації, стиль написання.

3. **Орієнтуйтеся на аудиторію.** Якщо ваша цільова аудиторія – вузьке академічне коло, використовуйте терміни та концепти, прийняті у цій галузі. Якщо ж журнал орієнтований на ширшу спільноту – варто уникати надмірної спеціалізації у викладі.

3.2 Як структурувати оглядову статтю: особливості та рекомендації

Оглядова стаття – це цінний науковий інструмент, що систематизує й аналізує вже опубліковані дослідження з певної тематики. На відміну від оригінальної дослідницької статті, вона **не містить нових експериментальних результатів**, а натомість служить орієнтиром для розуміння поточного стану знань, виявлення прогалин, суперечностей і перспектив подальших досліджень.

Залежно від специфіки галузі, типу огляду (нарративний, систематичний, бібліографічний тощо) та вимог журналу, структура оглядової статті може відрізнятися. Проте зазвичай вона включає такі базові компоненти:

- **Анотація (Abstract):** коротке резюме основної теми, мети огляду, ключових висновків та висвітлених джерел.

- **Вступ (Introduction):** формулювання проблеми, пояснення актуальності теми, постановка цілей і критеріїв відбору літератури.

- **Огляд літератури (Literature Review):** систематизований виклад основних підходів, результатів і тенденцій у дослідженнях, що охоплюють тему.

- **Критичний аналіз (Critical Discussion):** порівняння джерел, виявлення закономірностей і суперечностей, оцінка якості методів та аргументації.

- **Висновки (Conclusions):** стислий підсумок виявленого, визначення існуючих прогалин і пропозиції для майбутніх досліджень.

Правильно обрана структура – запорука зрозумілості та академічної цінності вашого тексту. Вона також впливає на рецензування, сприйняття редакцією та подальше цитування.

3.3 Структура IMRaD для STEM-напрямів

Якщо ви працюєте у сфері природничих або технічних наук (STEM – Science, Technology, Engineering, Mathematics), цілком імовірно, що журнал вимагатиме структури **IMRaD** – загальноприйнятого міжнародного стандарту для побудови оригінальних наукових статей.

IMRaD – це аббревіатура, яка розшифровується як:

- **Introduction (Вступ):** постановка наукової проблеми, формулювання гіпотез або дослідницьких питань.

- **Methods (Методологія):** опис дослідницького дизайну, інструментів, підходів до збору та обробки даних.

- **Results (Результати):** виклад фактичних даних, отриманих у процесі дослідження, з таблицями, графіками тощо.

- **Discussion (Обговорення):** інтерпретація результатів, їхнє співвідношення з попередніми дослідженнями, обмеження дослідження.

Цей підхід дозволяє логічно, послідовно і чітко донести зміст дослідження до читача. Хоча назви розділів можуть дещо змінюватись залежно від журналу, їхній функціональний зміст зазвичай зберігається.

Правильне структурування — ключ до того, аби ваша стаття була зрозумілою, переконливою й легкою для читання як редакторами, так і рецензентами.

4. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ЯК ФУНДАМЕНТ АКАДЕМІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Будь-яке якісне академічне дослідження – незалежно від галузі – базується на ретельному аналізі та осмисленні вже наявних знань. Здатність будувати нові ідеї на основі попередніх теоретичних і емпіричних напрацювань є критично важливою для наукового прогресу. Саме тому формування обґрунтованого, точного й всебічного огляду літератури має бути серед пріоритетів кожного дослідника.

Однак у сучасному науковому середовищі ця задача ускладнюється. Потік нових публікацій зростає експоненційно, особливо у сферах, таких як бізнес-дослідження, де виробництво знань стає дедалі фрагментованішим і міждисциплінарним. Це створює виклик для науковців: як не загубитись у морі даних і водночас залишатись на передовій академічній думки?

4.1 Огляд літератури: метод дослідження і засіб теоретичної інтеграції

Огляд літератури – це не лише вступна частина наукової статті, а повноцінна дослідницька стратегія, яка дозволяє:

- систематизувати наявні знання;
- критично оцінити існуючі підходи;
- виявити лакуни в теорії чи емпіричних даних;
- сформувати основу для побудови нових концептуальних або аналітичних моделей.

Комплексний і добре структурований огляд дозволяє сформувати **мета-рівень розуміння** досліджуваної проблематики, пропонуючи синтез і переосмислення вже наявних результатів. Це особливо корисно в умовах, коли наявні знання є розпорошеними або суперечливими.

4.2 Типи оглядів: від систематичного до картографічного

Існує кілька методологічних підходів до проведення огляду літератури:

- **Систематичний огляд** – ґрунтується на чітких протоколах пошуку, включення/виключення джерел і аналізу. Це надійний метод узагальнення даних для оцінки ефективності, тенденцій або наявності ефекту. Він особливо корисний у політико-прикладних дослідженнях.

- **Напівсистематичний огляд** – підходить, коли дослідницька тема є широкою або концептуально багатовимірною, з представленням різних точок зору та методологій у різних дисциплінах. Такий огляд може охоплювати еволюцію теорій, порівнювати підходи та ідентифікувати нерозкриті питання.

- **Картографічний огляд (scoping review)** – використовується для візуального представлення структури знань у певній галузі, визначення «білих плям» і пріоритетів для майбутніх досліджень.

Проблеми, яких слід уникати

На жаль, у багатьох публікаціях огляд літератури зводиться до поверхневого опису обраних робіт. Такий підхід, особливо без чітких критеріїв добору джерел, може призвести до:

- **вибірковості доказів** – ігнорування досліджень, що суперечать обраний гіпотезі;
- **викривлення контексту** – некоректна інтерпретація результатів;

- **теоретичних помилок** – формування висновків на основі неповного або хибного розуміння попередніх досліджень.

Щоби уникнути цього, важливо дотримуватись принципів прозорості, системності й критичного мислення в аналізі джерел.

Якісний огляд літератури – це не просто огляд фактів, а спосіб формування наукової аргументації, що є основою для подальших дослідницьких відкриттів.

4.3 Креативний підхід до огляду літератури: методологічні виклики та практичні орієнтири

У деяких дослідницьких ситуаціях формулювання наукового питання вимагає більш гнучкого й творчого підходу до збору та аналізу даних. У таких випадках ефективним може бути **інтегративний тип огляду літератури**. Його мета полягає не в тому, щоб вичерпно охопити всі наявні публікації з теми, а у **поєднанні різних перспектив, дисциплін і теоретичних підходів** для формування нових концептуальних рамок або побудови інноваційних моделей.

Такий підхід особливо корисний у міждисциплінарних дослідженнях, зокрема в бізнес-сфері, де теми часто не мають усталених дослідницьких меж і можуть інтерпретуватись по-різному в межах різних контекстів.

4.4 Методологічні й практичні виклики при проведенні огляду

Під час планування та реалізації огляду літератури в бізнес-дослідженні дослідники часто стикаються

з низкою важливих рішень і потенційних труднощів, зокрема:

- **Вибір відповідного типу огляду** – систематичний, напівсистематичний, інтегративний чи наративний – залежно від природи дослідницького питання.
- **Визначення критеріїв включення / виключення джерел** – що саме вважати релевантним, і чому.
- **Окреслення меж огляду** – як звужити фокус так, щоб забезпечити глибину, але не втратити контекст.
- **Відбір і кодування даних зі статей** – які параметри витягати для подальшого аналізу.
- **Формування обґрунтованих висновків** – як синтезувати отримані результати у вигляді логічно обґрунтованої аргументації.

4.5 Огляд літератури як інструмент для власного дослідження та соціального впливу

На завершення, важливо зазначити, що огляд літератури може виконувати не лише академічну, а й **практичну функцію**. Він дозволяє дослідникам:

- сформувати надійну основу для розвитку власних дослідницьких проєктів;
- отримати уявлення про існуючі дослідницькі прогалини;
- виробити рекомендації для соціальної або економічної політики;
- краще зрозуміти складність і багатовимірність теми.

Огляд літератури – це не просто підсумовування попередніх робіт, а **інструмент синтезу, аналізу й концептуального розвитку**, який дозволяє просувати науку вперед.

Навіщо писати огляд літератури?

Огляд літератури є невід’ємною частиною будь-якого академічного дослідження – незалежно від галузі чи тематики. Він дає змогу оцінити поточний стан знань, окреслити основні тенденції, виявити прогалини та суперечності у вже наявних роботах. Саме через аналіз попередніх досліджень автор формує обґрунтоване дослідницьке питання, розвиває гіпотезу та визначає методологічний підхід.

У різних дисциплінах такий розділ може мати назву «огляд літератури», «теоретичне підґрунтя» або «основи дослідження», але суть залишається незмінною – це **структурована рамка**, яка забезпечує контекст, логіку й актуальність вашого наукового внеску.

4.6 Огляд літератури як повноцінна методологія

Щоб огляд літератури мав наукову цінність не лише як вступ до роботи, а як **самостійний дослідницький метод**, його потрібно проводити системно, ретельно й відповідно до наукових стандартів. Як і в будь-якому іншому дослідженні, якість огляду залежить від того:

- **що саме було зроблено** (стратегія пошуку, критерії відбору джерел);
- **що було виявлено** (основні висновки, суперечності, прогалини);
- **як це було представлено** (структура, логіка, прозорість аргументації).

Для забезпечення надійності та відтворюваності результатів дослідники можуть використовувати **спеціалізовані методичні інструкції**, включно з протоколами пошуку, шаблонами кодування та критеріями оцінювання якості джерел. Існує ціла низка стратегій і підходів, які допомагають адаптувати огляд

до цілей конкретного дослідницького проєкту – від систематичних до наративних та інтегративних методів.

Таким чином, огляд літератури – це не просто фоновий розділ, а **ключовий етап наукової роботи**, що дозволяє зміцнити обґрунтованість дослідження, визначити його новизну та позиціонувати себе в межах академічного дискурсу.

Коли варто застосовувати огляд літератури як метод дослідження?

Огляд літератури може бути найефективнішим методологічним інструментом для відповіді на різні дослідницькі питання. Наприклад, він корисний, коли дослідник прагне оцінити теорію або докази в певній області, або ж перевірити достовірність конкретної теорії чи її альтернатив. Цей підхід може бути як вузьким, зосередженим на дослідженні впливу чи зв'язку між двома конкретними змінними, так і більш широким, коли йдеться про аналіз колективних доказів у певній сфері. Огляд літератури також є корисним, коли потрібно надати загальний огляд певного питання чи проблеми дослідження. Зазвичай, такий огляд проводиться для оцінки стану знань з конкретної теми. Його можна використовувати для формування дослідницької програми, виявлення прогалин у знаннях або для обговорення певного питання. Крім того, огляди літератури можуть бути важливими для розвитку теорії, оскільки вони слугують основою для створення нових концептуальних моделей чи теорій, а також допомагають відстежити еволюцію певної галузі досліджень з часом. Проте варто пам'ятати, що в залежності від цілей огляду, методи можуть відрізнятися.

5. РІЗНІ МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ ЛІТЕРАТУРИ

Як вже згадувалося, існує безліч рекомендацій щодо проведення огляду літератури. В залежності від методології, яка потрібна для досягнення цілей перевірки, всі ці типи можуть бути корисними та відповідними для конкретних завдань. Ці підходи можуть бути якісними, кількісними або змішаними, в залежності від етапу огляду. Далі ми розглянемо три основні типи методів, які зазвичай використовуються: систематичний огляд, напівсистематичний огляд та інтегративний огляд. У відповідних випадках всі ці стратегії можуть суттєво допомогти у відповіді на конкретне дослідницьке питання. Проте варто зазначити, що існує багато інших форм огляду літератури, і елементи різних підходів часто комбінуються. Оскільки ці методи є досить загальними, може знадобитися адаптувати їх для конкретного дослідницького проєкту.

5.1 Систематичний огляд літератури: що це таке і коли його слід використовувати?

Систематичні огляди були спочатку розроблені в медичній науці як спосіб систематичного, прозорого та відтворюваного синтезу результатів досліджень, і їх вважають золотим стандартом серед оглядів. Незважаючи на численні переваги цього методу, його застосування в бізнес-дослідженнях не стало поширеним. Систематичний огляд можна визначити як метод

дослідження та процес, що включає ідентифікацію та критичну оцінку відповідних досліджень, а також збір і аналіз даних з них. Основною метою систематичного огляду є виявлення всіх емпіричних доказів, які відповідають заздалегідь визначеним критеріям включення, для відповіді на конкретне дослідницьке питання чи гіпотезу.

Завдяки чітким і систематичним методам під час перегляду статей та всіх доступних доказів, можна мінімізувати упередження, що забезпечує надійні висновки для прийняття рішень. Які види аналізу можна провести? Часто, але не завжди, для інтеграції результатів включених досліджень використовуються статистичні методи, такі як мета-аналіз. Мета-аналіз – це статистичний метод, що дозволяє об'єднувати результати різних досліджень для зважування та порівняння, а також для виявлення закономірностей, розбіжностей або зв'язків у контексті кількох досліджень на одну тему. У процесі мета-аналізу кожне первинне дослідження абстрагується та кодується, а результати перетворюються на загальну метрику для розрахунку загального розміру ефекту. Однак для виконання мета-аналізу включені дослідження повинні використовувати спільні статистичні вимірювання (розмір ефекту) для порівняння результатів, що ускладнює проведення мета-аналізу досліджень з різними методологічними підходами.

Хоча метод систематичного огляду був розроблений у медичній науці, були зроблені спроби створити рекомендації для соціальних наук. Також існує кілька опублікованих мета-аналізів у авторитетних бізнес-журналах. Проте в цих областях, які не обмежуються рандомізованими контрольованими дослідженнями, основною проблемою є оцінка якості результатів досліджень. Унаслідок цього були розроблені більш якісні підходи для оцінки якості та сили результатів різних типів досліджень і їх порівняння. Це часто називають якісним систематичним оглядом, який можна описати як метод порівняння

результатів якісних досліджень. Тобто для збору статей використовується строгий систематичний процес рецензування, а для їх оцінки – якісний підхід.

5.2 Що таке напівсистематичний огляд і як ним користуватись?

Напівсистематичний, або наративний, огляд – це метод дослідження, що підходить для тем, які осмислювалися й аналізувалися різними науковими спільнотами з різних дисциплін. Через розмаїття підходів до таких тем проведення повноцінного систематичного огляду ускладнюється або стає неможливим. Переглянути кожне релевантне дослідження практично нереально, тому потрібна інша стратегія аналізу.

Такий огляд часто застосовується у публікаціях у сфері бізнесу, де приклади демонструють ефективність цього підходу. Його мета – не лише узагальнити наявні знання, а й дослідити, як змінювався науковий інтерес до теми з часом, які підходи переважали в різних дослідницьких традиціях, та які ключові ідеї сформували сучасне розуміння проблеми.

Замість кількісного аналізу або вимірювання ефектів, напівсистематичний огляд дозволяє здійснити якісний аналіз та синтез знань через побудову «мета-розповідей», що пояснюють різні підходи та перспективи.

Такий підхід дає глибше розуміння складних, багатограних тем, але водночас вимагає чітко структурованої та прозорої дослідницької стратегії. Це дозволяє читачам критично оцінити обґрунтованість висновків як з точки зору тематики, так і з методологічного боку.

Які види аналізу можна застосовувати у напівсистематичному огляді?

Для узагальнення результатів напівсистематичного огляду можна застосовувати різноманітні методи аналізу, переважно

запозичені з якісних досліджень. Наприклад, одним із найпоширеніших підходів є тематичний або контент-аналіз. Його можна описати як метод виявлення, осмислення та представлення повторюваних тем або моделей у текстовому матеріалі.

Хоча напівсистематичний огляд зазвичай супроводжується якісною інтерпретацією, у деяких випадках можливе використання й інших методик.

Який потенційний внесок може дати напівсистематичний огляд?

Цей підхід дозволяє виокремити ключові теми, концепції або методологічні напрями в певній галузі дослідження. Він може допомогти у формуванні загальної картини наукового поля, синтезі наявних знань, створенні напрямку для майбутніх досліджень або побудові історичного огляду проблематики.

5.3 Інтегративний огляд: що це таке і коли його варто застосовувати?

Інтегративний (або критичний) огляд – це метод, близький до напівсистематичного, але з іншою дослідницькою метою. Він спрямований на глибоку оцінку, критичний розгляд і синтез літератури з метою формування нових теоретичних підходів і концептуальних рамок.

Такий огляд може бути корисним як для добре досліджених, «зрілих» тем (з метою переосмислення чи уточнення теоретичної бази), так і для нових, що лише формуються (для створення початкових моделей або концептуалізацій). Він часто потребує творчого підходу до добору джерел, адже завдання полягає не в охопленні всієї літератури, а в поєднанні ідей з різних дисциплін і підходів.

Який аналіз застосовують в інтегративному огляді?

Хоча немає чіткого стандарту для аналітичного етапу інтегративного огляду, основною метою є критичне осмислення

джерел, виявлення головних ідей, концептуальних зв'язків і глибших закономірностей у темі. Такий підхід вимагає від дослідника високих навичок концептуального мислення, відкритості, а також чітко задокументованої та прозорої дослідницької стратегії.

Який внесок може дати інтегративний огляд?

Інтегративний підхід до огляду літератури має на меті не просто описати чи узагальнити існуючі дослідження, а розширити наукове розуміння і створити нові теоретичні рамки. Такий огляд не повинен обмежуватись історичним чи описовим аналізом – його мета полягає в розробці нових концепцій або теорій.

Хоча інтегративні огляди можуть проводитись по-різному, від дослідників очікується дотримання принципів прозорості: повинно бути чітко описано, як проводилась інтеграція даних і за якими критеріями обиралися джерела.

Однак важливо зазначити: попри значний потенціал цього підходу, на практиці багато таких оглядів не дотримуються принципів інтеграції та об'єктивності. Часто під виглядом інтегративних подаються прості оглядові тексти без глибокого аналізу чи узагальнення.

6. ЯК ОБРАТИ ВІДПОВІДНИЙ ПІДХІД ДО ОГЛЯДУ ЛІТЕРАТУРИ?

Вибір методу огляду залежить насамперед від дослідницького питання і цілі аналізу. Наприклад:

- **Систематичний огляд** є найретельнішим і найчіткіше структурованим методом пошуку та аналізу літератури. Проте він підходить лише для вузьких тем із достатньою кількістю релевантних джерел.

- **Напівсистематичний огляд** є гнучкішим і застосовується, коли тематика ширша або має різні інтерпретації в різних наукових дисциплінах. Він вимагає від дослідника самостійно розробити стратегію збору й аналізу матеріалів, щоб забезпечити обґрунтованість і прозорість.

- **Інтегративний огляд**, у свою чергу, найскладніший у виконанні, адже не має усталених стандартів. Він вимагає високого рівня дослідницької майстерності, концептуального мислення і здатності до синтезу міждисциплінарних підходів.

Незважаючи на складність, успішно проведений інтегративний огляд може дати суттєвий науковий внесок – від створення нових моделей до переосмислення існуючих теорій.

6.1 Етапи проведення огляду літератури

Незалежно від обраної методики, огляд має пройти чотири ключові етапи:

1. **Планування** – формулювання цілей та розробка дизайну огляду.

2. **Проведення пошуку** – вибір джерел та критерії включення.

3. **Аналіз** – систематизація та осмислення знайдених даних.

4. **Написання** – структурування матеріалу й оформлення відповідно до вимог публікацій.

Цей процес базується на узагальненні практичного досвіду та рекомендацій, сформульованих у науковій спільноті.

Етап 1: Формулювання огляду

Перший крок – визначити мету проведення огляду. Важливо відповісти на запитання: *Чому саме цей огляд потрібен?* і *Який його потенційний внесок у дослідницьку галузь?* На цьому етапі слід також обрати тип огляду – систематичний, напівсистематичний чи інтегративний – залежно від теми, цілей і бажаного результату.

При виборі теми варто врахувати, хто є цільовою аудиторією. Це допоможе оцінити релевантність огляду, його публікаційну вартість і потенційний вплив на академічну спільноту. Тема повинна бути цікавою як для автора, так і для читача.

Доцільно на початку провести попереднє вивчення наявної літератури, щоб зрозуміти, наскільки тема вже досліджена, які існують пробіли та як можна чітко окреслити мету, обсяг і ключове дослідницьке питання огляду.

Наприклад, якщо мета – узагальнення великого масиву міждисциплінарних джерел, суворий систематичний підхід може бути недоречним. У такому разі краще підійде напівсистематичний або інтегративний огляд. Якщо ж йдеться про вивчення ефективності певного чинника, доцільним є саме систематичний підхід.

Після визначення мети та підходу важливо скласти чіткий план пошуку літератури: підібрати ключові терміни, обрати бази даних і встановити критерії включення та виключення джерел. Пошукові терміни повинні точно відповідати

дослідницькому питанню. Вони можуть бути як вузькими, так і широкими – залежно від цілі огляду. Можна також встановити додаткові обмеження, наприклад за роком публікації, мовою, типом статті чи журналом.

Надзвичайно важливо забезпечити прозорість у всіх виборах – як щодо критеріїв добору, так і щодо способу аналізу. Від цього залежить не лише якість огляду, а й точність отриманих висновків. Недостатня ретельність може призвести до викривлених результатів, наприклад, ігнорування важливих джерел або хибних інтерпретацій щодо пробілів у літературі.

Практичним рішенням є детальне документування всіх кроків і рішень, що дозволить читачу зрозуміти логіку процесу і переконатися в його об'єктивності.

Етап 2: Проведення огляду

Коли дослідницьке питання та підхід визначено, настав час безпосередньо збирати матеріали. Доцільно спершу провести пілотний тест: перевірити ключові терміни та критерії на невеликій вибірці. Це дозволяє внести корективи до основного пошуку.

Рекомендується, щоб добір статей здійснювали принаймні два рецензенти, що підвищує об'єктивність і надійність вибору.

Існують різні способи добору:

- **Повне читання кожної статті** – найглибший, але найтрудомісткіший варіант.
- **Оцінка за окремими параметрами** – наприклад, лише методологія або висновки.
- **Поетапний добір** – спочатку перегляд анотацій, потім читання повних текстів.

Після первинного добору всі матеріали мають бути ретельно перевірені на відповідність встановленим критеріям. Додатково можна переглядати посилання в обраних статтях, щоб знайти інші релевантні джерела (крім випадків суворих систематичних оглядів).

Упродовж цього етапу слід детально фіксувати, чому саме ті чи інші статті були включені або виключені з аналізу. Це забезпечить прозорість і відтворюваність огляду.

Етап 3: Аналіз даних

Після формування остаточної вибірки літератури наступним кроком є вибір підходу до аналізу – тобто способу, яким зібрані статті будуть інтерпретовані та використані для досягнення цілей огляду. На цьому етапі застосовуються стандартизовані процедури для абстрагування ключової інформації з кожного джерела.

Отримані дані можуть включати:

- **описові характеристики** – автори, роки публікації, тематика, методологія;
- **аналітичні елементи** – висновки, ефекти, теоретичні підходи;
- **концептуальні фреймворки** – виявлені ідеї, моделі, перспективи.

Важливо, щоб відбір і узагальнення інформації відповідали меті дослідження. Якщо в огляді задіяно кількох рецензентів, необхідно провести навчання і забезпечити узгодженість підходів до кодування й аналізу, щоб уникнути суб'єктивності. У деяких випадках, зокрема при підготовці до наукової публікації, бажано забезпечити міжрецензентську надійність і докладно описати метод аналізу.

Прості категорії, як-от розмір вибірки чи тип дослідження, легко кодуються. Складніші – наприклад, теми, історичні шкали або перспективи – потребують ретельнішого підходу й вищої аналітичної кваліфікації.

Метод аналізу має бути ретельно підібраний:

- Якщо огляд спрямований на оцінку **кількісних результатів** (наприклад, ефективності певної програми), доречним буде мета-аналіз.
- Якщо мета полягає у формуванні **нових концептуальних моделей**, слід обрати більш **якісний або наративний підхід**, характерний для інтегративного огляду.

У будь-якому випадку аналіз має бути обґрунтованим, прозорим і логічно узгодженим з дослідницьким питанням.

Етап 4: Написання огляду

На завершальному етапі слід чітко сформулювати ціль, мотивацію та обґрунтування проведення огляду. Структура оглядової статті залежить від обраного типу огляду:

- **Систематичні огляди** зазвичай оформлюються згідно з вимогами PRISMA.

- **Наративні огляди** можуть спиратись на RAMSES.

- **Інтегративні огляди** мають власні специфічні рекомендації.

Незалежно від підходу, необхідно чітко задокументувати:

- як проводився пошук літератури;
- як здійснювався аналіз;
- як відбувалась синтезація результатів;
- які висновки були зроблені.

Прозорість процесу дозволяє читачу оцінити обґрунтованість і достовірність результатів. Результатом огляду може бути:

- **історичний аналіз** розвитку галузі;
- **постановка порядку денного** для подальших досліджень;
- **створення концептуальної моделі**;
- **класифікація тем** або підходів;
- **узагальнення доказів ефективності**.

Тип внеску залежить від рівня розвитку досліджуваної теми: у зрілих галузях огляд може стати платформою для переосмислення; у нових – формувати теоретичне підґрунтя.

6.2 Оцінка якості огляду літератури

Якість оглядів літератури має оцінюватися не менш суворо, ніж емпіричні дослідження. Проте на практиці це трапляється

не завжди. Щоб вважатися якісним, огляд повинен відповідати таким ключовим критеріям:

1. Глибина та точність

Огляд має демонструвати обґрунтовану стратегію відбору джерел і збору інформації. Він повинен виходити за межі простого викладу попередніх досліджень і містити аналітичний або концептуальний внесок.

2. Відтворюваність

Методологія огляду повинна бути описана настільки чітко, щоб інші дослідники могли повторити його з подібними результатами. Це забезпечує прозорість та наукову надійність.

3. Практична користь

Якісний огляд має бути цінним як для наукової спільноти, так і для практиків. Його результати повинні мати прикладне або теоретичне значення.

Складність оцінювання

Оцінювання оглядів літератури ускладнюється тим, що кожен тип огляду – **систематичний, напівсистематичний або інтегративний** – має свої специфічні стандарти. Тому важливо враховувати тип огляду, перш ніж застосовувати критерії оцінки.

Для підтримки якості публікацій, автори, редактори та рецензенти можуть орієнтуватися на загальні вказівки, що охоплюють усі етапи створення огляду. Водночас кожен огляд має оцінюватися з урахуванням:

- **дотримання відповідних методологічних стандартів;**
- **обґрунтованості критеріїв добору джерел;**
- **прозорості процесу виключення та включення літератури.**

Ризики і виклики

Рішення про включення або виключення певних джерел суттєво впливають на висновки огляду. Ігнорування важливих журналів, часових періодів чи підходів може призвести до спотворених або неповних результатів.

Окрім того, внесок огляду завжди слід оцінювати в контексті **специфіки галузі**. Те, що є значущим у межах однієї дисципліни, може виявитися неактуальним в іншій.

6.3 Як успішно опублікувати огляд літератури

Попри численні переваги проведення оглядів літератури, їх публікація в провідних наукових журналах може бути складною. Існують поширені помилки, яких дослідники мають уникати:

1. Відсутність прозорості в методології

Найпоширеніша проблема – нечітке описання процесу огляду: як обиралися статті, за якими критеріями, які були обмеження пошуку та як проводився аналіз. Без цієї інформації складно оцінити якість огляду та його наукову цінність.

2. Надмірне звуження вибірки

Намагання спростити роботу часто призводить до виключення значущих джерел (наприклад, обмеження лише певними журналами, роками або дисциплінами). Це зменшує репрезентативність огляду і спотворює висновки. Якщо обсяг джерел надто великий – краще переформулювати дослідницьке питання, ніж штучно звужувати вибірку без обґрунтування.

3. Неясне подання результатів

Часто огляди перевантажені таблицями, графіками чи схемами без належного пояснення. Результати повинні бути чітко викладені, прокоментовані й пов'язані з дослідницькими питаннями – інакше важко зрозуміти, що справді було знайдено.

4. Відсутність теоретичного або практичного внеску

Навіть ретельно оформлений огляд не буде прийнятий до публікації, якщо він не містить новизни. Просте підсумування попередніх публікацій (кількість статей, автори, методи тощо) без глибокого аналізу не створює наукової цінності.

6.4 Як підвищити шанси на публікацію

Застосовуйте надійну методологію, яка відповідає типу огляду (систематичний, інтегративний тощо).

Поєднуйте огляд із мета-аналізом, якщо хочете представити емпіричні докази.

Використовуйте сучасні методи – наприклад, машинне навчання або текстовий аналіз – але з чіткою метою і глибоким інтерпретаційним компонентом.

Спробуйте побудувати теорію, виявити прогалини, запропонувати нові підходи або структурувати поле дослідження.

Майте чітке дослідницьке питання на старті – не намагайтеся «зліпити» публікацію з уже зібраного матеріалу.

Публікація огляду літератури вимагає не лише ретельності, а й аналітичної глибини. Хороший огляд не просто узагальнює – він відкриває нові горизонти в науці.

Підсумки та висновки

Огляд літератури є невід’ємною складовою будь-якого наукового дослідження. Він не лише формує теоретичне підґрунтя, а й сприяє розвитку знань, формуванню практичних та політичних рекомендацій, а також наданню доказів ефективності певних підходів. За умови правильного виконання, огляд може стати джерелом нових ідей і стимулом до появи нових напрямів досліджень.

Таким чином, огляд літератури виконує роль стартового майданчика для подальших дослідницьких і теоретичних проливів. Водночас і процес його підготовки, і оцінка якості вимагають уважного й системного підходу. Саме тому в цій статті було запропоновано низку практичних рекомендацій, які допоможуть підвищити якість проведення оглядів.

Коли дослідження спирається на надійну і чітку літературну базу, це дозволяє не лише точніше виявляти реальні прогалини в знаннях, а й формулювати більш обґрунтовані гіпотези та дослідницькі питання. У результаті зростає не тільки якість окремих досліджень, а й науковий рівень усієї дослідницької спільноти.

7. ЯК СТВОРИТИ ПРИВАБЛИВУ НАЗВУ ТА ЕФЕКТИВНУ АНОТАЦІЮ ДЛЯ НАУКОВОЇ СТАТТІ

7.1 Назва: перше враження, що має значення

Назва статті – це перше, що бачать редактори, рецензенти та читачі. Від неї залежить, чи зацікавляться вашою роботою. Вдала назва повинна:

- Бути **лаконічною, інформативною й точною**.
- Включати **1–2 ключові слова**, які відображають тему дослідження – бажано в межах **перших 65 символів** (важливо для SEO та видимості в пошукових системах).
- Бути **зрозумілою навіть для тих**, хто не є фахівцем у вузькій галузі.
- **Уникати шаблонних фраз** на кшталт «Дослідження...», «Огляд...», «Вивчення...» – вони не додають цінності.
- **Не містити скорочень, формул і чисел**, які не є суттєвими.

Порада: Думайте про назву як про рекламу вашої статті – вона має «продавати» зміст, а не лише описувати його.

7.2 Анотація: коротка, але змістовна

Анотація – це стислий виклад основних аспектів вашої статті, яка часто вирішує, чи читач продовжить знайомство з повним текстом. Вона повинна:

- **Чітко повідомляти:**
 - про що ваше дослідження;

- які методи використовувалися;
- які результати були отримані.
- **Бути точною та правдивою** – жодних узагальнень, які не підтверджені в статті.
- Вкладатися у встановлений ліміт слів (зазвичай 100–200 слів – залежить від журналу).
- Бути написаною **простою академічною мовою**, без зайвої термінології.

Порада: Уникайте шаблонності та загальних фраз. Сконцентруйтеся на суті, не перевантажуючи читача.

8. ЦИТУВАННЯ: БАЛАНС МІЖ ПОВАГОЮ ТА ЕТИКОЮ

Цитування є важливим для побудови контексту й демонстрації вашої обізнаності. Але тут легко помилитися.

Належне цитування передбачає:

- Використання **актуальної, рецензованої, перевіреної літератури.**
- Застосування джерел **відповідно до теми**, а не для штучного збільшення кількості посилань.
- **Самоцитування** лише у випадках, коли воно справді обґрунтоване.

Чого слід уникати:

- **Маніпулятивного цитування:** надмірного самоцитування, координації між авторами або журналами з метою взаємного підвищення цитованості.
- Викривлення наукової картини за рахунок **одностороннього представлення джерел.**
- Цитування «для кількості» – без реального внеску джерела в обговорення.

Етичні стандарти визначає **COPE** – Комітет з етики наукових публікацій, що наполягає на прозорості, обґрунтованості та балансу в посиланнях.

Наслідки маніпуляцій: вилучення зі списку авторів, редколегій або баз цитування.

8.1 Що таке дослідницькі дані?

Дослідницькі дані – це фактична основа, що підтверджує наукові твердження, зроблені в межах дослідження. Вони можуть мати найрізноманітніші форми – від цифрових до фізичних носіїв – і відображають матеріали, зібрані, створені або опрацьовані під час наукової діяльності.

Ці дані можуть включати як **кількісну інформацію** (наприклад, числові результати вимірювань), так і **якісні джерела** (інтерв'ю, нотатки, фотографії тощо). Збір даних може здійснюватися шляхом експериментів, моделювання, спостережень, анкетування або аналізу вторинних джерел.

Інакше кажучи, дослідницькі дані – це той емпіричний фундамент, який лежить в основі вашої наукової статті, книги чи іншої публікації.

8.2 Приклади типів дослідницьких даних

Залежно від галузі знань, формат даних може варіюватися, включаючи:

- польові щоденники, лабораторні журнали, начерки та нотатки;
- документи з методологією або протоколи експериментів;
- мультимедійні матеріали: фотографії, відео, аудіозаписи, графіка;
- алгоритми, комп'ютерні моделі та симуляції;
- біологічні послідовності (наприклад, генетичні дані);
- результати інтерв'ю, транскрипти розмов, фокус-групи;
- дані нейровізуалізації та томографії;
- програмні засоби, скрипти та код;
- опитування, результати тестувань, статистичні таблиці;
- інші формати, залежно від дисциплінарної специфіки.

8.3 Навіщо ділитися своїми даними?

Відкритий доступ до дослідницьких даних має суттєві переваги не лише для наукової спільноти, а й для самого дослідника. Серед основних переваг:

- **Зростання видимості вашої роботи:** відкриті дані, зв'язані з публікацією, полегшують пошук і використання вашого дослідження іншими фахівцями.
- **Можливість налагодження нових наукових контактів:** доступ до ваших даних може стимулювати міждисциплінарну співпрацю та спільні проєкти.
- **Початкове визнання в темі:** оприлюднення даних ще до завершення основної публікації дозволяє закріпити за вами пріоритет дослідження.
- **Формалізоване визнання:** розміщення даних у репозитарії з DOI дозволяє вам отримати формальне цитування та підвищити академічну репутацію.
- **Підвищення цитованості:** згідно з дослідженнями, наукові публікації з відкритими наборами даних мають у середньому на 25 % більше цитувань.
- **Зміцнення довіри до результатів:** прозорий доступ до вихідних даних підвищує наукову доброчесність і полегшує перевірку та відтворення результатів.

8.4 Значення цитування даних

У процесі написання наукової статті важливо правильно цитувати всі використані джерела, зокрема й набори даних. Це стосується як власноруч зібраних, так і запозичених даних. Цитування даних – це не лише елемент наукової етики, але й частина ширшої дослідницької екосистеми, що сприяє відкритості, прозорості та повторному використанню наукової інформації.

Цитування даних є необхідним тому, що воно:

- забезпечує визнання авторам або групам, які створили набір даних;

- полегшує ідентифікацію й доступ до джерела даних;
- підвищує відтворюваність досліджень;
- сприяє співпраці між науковцями;
- дозволяє відстежити вплив і повторне використання даних;

- підвищує доступність самого дослідження.

Коли необхідно цитувати дані?

Усі дані, згадані в публікаціях, повинні супроводжуватись повноцінним бібліографічним посиланням. Наприклад, журналі провідних видавництва часто мають політику обміну даними, згідно з якою автори зобов'язані або постійно заохочуються до цитування використаних наборів даних.

Як правильно цитувати дані?

Методика цитування повинна бути зрозумілою, послідовною та адаптованою до вимог конкретного наукового журналу. Перш за все, слід звернутися до розділу «Інструкції для авторів» на сайті журналу. У більшості випадків цитата повинна включати такі елементи:

- **Автор:** особа або організація, відповідальна за створення даних.

- **Тип джерела:** вказівка «[набір даних]».

- **Місце зберігання:** архів або репозиторій, де знаходиться набір.

- **Ідентифікатор:** наприклад, DOI (цифровий ідентифікатор об'єкта).

Ці елементи допомагають забезпечити точну ідентифікацію джерела та дотримання стандартів академічної доброчесності. У разі подання до журналів із політикою відкритого доступу до даних слід також додати інформацію до розділу про доступність даних.

8.5 Цитування власних даних

Навіть якщо автор статті використовує дані власного збору, їх також слід оформлювати як окреме бібліографічне посилання. Якщо публікація проходить подвійне анонімне рецензування, слід уникати особистої ідентифікації через цитати.

У сучасних умовах дедалі більше науковців відкрито публікують свої дані. Це зумовлено вимогами наукових установ, видавців та спонсорів. Перед поданням до журналу важливо ознайомитися з вимогами щодо обміну даними, зокрема політикою видавництва.

Форми відкритого доступу: золотий і зелений

Золотий відкритий доступ

Переважна більшість журналів Elsevier – понад **2900 назв** – надають можливість публікації у форматі відкритого доступу, зокрема понад **800 журналів**, що функціонують виключно за золотою моделлю. Це найбільший у світі портфель журналів відкритого доступу.

У межах **золотої моделі відкритого доступу** стаття стає негайно доступною для всіх безкоштовно після її публікації. Для цього автор сплачує **плату за обробку статті (APC)**. У більшості випадків цю плату покриває фінансова установа або грантодавець, з яким співпрацює автор.

Цей підхід забезпечує миттєву глобальну видимість вашого дослідження та сприяє його активному поширенню.

Зелений відкритий доступ

Якщо ви обираєте публікацію у журналі, що працює за **передплатною моделлю**, Elsevier також надає можливість **зеленого відкритого доступу**. Це означає, що після певного **періоду ембарго** (відстрочки публікації), ви можете самостійно розмістити свою статтю у відкритому доступі через інституційний чи інший репозиторій.

Цей варіант дозволяє відповідати вимогам більшості фінансуючих організацій щодо відкритого доступу, навіть якщо стаття була опублікована у традиційному журналі.

Для отримання детальної інформації про можливості поширення власних публікацій радимо ознайомитися з політикою спільного доступу Elsevier.

8.6 Забезпечення можливостей для українських дослідників публікувати свої роботи у журналах відкритого доступу

Після початку повномасштабної війни Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року українська наукова спільнота опинилася в умовах глибокої кризи. Знищення інфраструктури, вимушене переміщення науковців, скорочення фінансування та переривання освітньо-дослідницьких процесів значно ускладнили доступ до міжнародної академічної комунікації. Особливо болючою стала проблема фінансових бар'єрів при публікації результатів у престижних журналах з відкритим доступом.

Публікація у таких виданнях часто потребує сплати **плати за обробку статті (APC)**, що перетворює відкритий доступ із механізму розширення аудиторії на потенційний бар'єр для авторів із обмеженими ресурсами. Як вказують дослідження (Tenopir et al., 2017; Klebel & Ross-Hellauer, 2023), модель APC часто спричиняє структурну нерівність у науковій публікаційній екосистемі: перевагу отримують автори з країн із високим доходом або добре фінансованих інституцій.

Реакція міжнародної спільноти

У відповідь на ці виклики низка великих наукових видавництв – серед яких **Elsevier, Springer Nature, Wiley, Taylor & Francis, SAGE** – запровадили надзвичайні заходи підтримки.

З 2022 року українські автори-кореспонденти отримали можливість **публікувати свої роботи у золотих і гібридних журналах відкритого доступу без сплати APC** – тобто зф 100 % знижкою. Ці заходи спрямовані на забезпечення безперервності наукової роботи українських дослідників та збереження їхньої присутності у міжнародному академічному просторі.

Інституційна підтримка та глобальні ініціативи

Серед ключових механізмів, що сприяють забезпеченню доступу до наукових публікацій, є ініціатива **Research4Life** – глобальне партнерство між ООН, академічними інституціями та понад 200 видавництвами. Програма надає пільговий або безкоштовний доступ до наукових ресурсів для країн з низьким і середнім рівнем доходу, серед яких і Україна.

Research4Life підтримує установи, які відповідають критеріям на основі класифікації Світового банку та індексу людського розвитку. Українські установи мають право на повний або пільговий доступ до великої кількості ресурсів, а також на звільнення від APC при публікації у журналах партнерських видавництв.

Перспективи та виклики

Попри ці зусилля, проблема структурної нерівності залишається. Як свідчать дані (Butler et al., 2023), п'ять провідних видавництв контролюють значну частину ринку наукових публікацій і визначають цінову політику, що утримує високий рівень витрат на публікації. У результаті – можливість публікуватися залишається обмеженою для великої частини дослідників у глобальному півдні, включно з Україною.

Водночас підтримка з боку міжнародної академічної спільноти створює важливі умови для збереження наукового потенціалу України в умовах війни. Забезпечення відкритого доступу для українських дослідників – це не лише тимчасовий жест солідарності, а й стратегічна інвестиція у відновлення й розвиток української науки.

9. 100 ДОСЛІДНИЦЬКИХ ПРАВИЛ ГРИ

9.1 Загальні правила

1. Приємного вам дослідження.

Важко бути хорошим у тому, що вам не подобається. Чим більше ви досліджуєте, тим більше ви будете отримувати від цього задоволення.

2. Грайте на свої сильні сторони.

Використовуйте свій досвід (наприклад, знання іншої мови, доступ до даних, методологічний досвід тощо) для дослідницьких цілей. Будьте опортуністичними. (А також виходьте із зони комфорту та розвивайте свій досвід).

3. Візьміть на себе відповідальність за своє дослідження.

Не звинувачуйте свого наукового керівника / своїх співавторів / рецензентів / редакторів. Ви несете відповідальність за свої дослідження.

4. Мета статі відомим у літературі.

Подумайте про своє місце в літературі. Не розповсюджуйтеся надто мало, інакше ви не створите репутацію експерта в певній галузі. Виберіть від двох до п'яти сфер, принаймні одна з яких повинна бути основною у вашій дисципліні.

5. Не будьте відомі як поні з одним трюком.

Не орійте надто вузьку борозду, щоб про вас дізналися лише на одній території.

6. Розробіть стратегію / план публікації.

Питання для розгляду включають, де ви хочете позиціонувати себе в літературі, який тип дослідження вас цікавить і чи доповнює ваше дослідження ваше викладання. Перегляньте профілі інших дослідників, щоб отримати ідеї щодо того, як може виглядати хороша стратегія / план публікації. Профіль університету, Google Scholar або, за відсутності профілю Google Scholar, Scopus – є хорошими джерелами.

7. Розробити цілі публікації.

Це може бути мотивацією мати кількісні цілі, такі як кількість рецензованих журнальних статей для публікації на рік у журналі визначеної якості.

8. Підготуйте трубопровід.

Документуйте свої дослідницькі проекти у формі конвеєра, визначаючи проекти від початку до кінця з точки зору етапів завершення. Ідеально мати проекти на різних стадіях розробки.

9. Навчіться поєднувати дослідження та інші види діяльності (наприклад, навчання).

Продуктивні дослідники навчаються проводити свої дослідження, одночасно займаючись іншими аспектами своєї роботи. Вони розставляють пріоритети.

10. Знайдіть друга-критика.

Перш ніж надсилати свою роботу, попросіть критично налаштованого друга надати вам відгук (і навпаки). Якщо англійська не є вашою рідною мовою, краще мати англомовного друга-критика.

11. Будьте обережні з фінансуванням досліджень.

У дисциплінах STEM (наука, технології, інженерія та математика) фінансування має вирішальне значення. Ви не маєте

нічого пред'явити для невдалої заявки на фінансування. Час, витрачений на підготовку невдалої заявки на фінансування, можна витратити на написання статті для публікації.

Якщо ваша заявка на фінансування буде успішною, ви будете проводити дослідження спонсора, яке може не бути опублікованим у провідному журналі. Складність полягає в тиску з боку керівників університетів, які вимагають доказів фінансування заявок для просування по службі.

9.2 Проєктування дослідження

12. Підбирайте цікаві теми.

Якби ви розповіли гостям на вечері про своє дослідження, вони б відповіли: «це звучить цікаво»? Подумайте про те, щоб сформулювати цікавий гачок у вступі до статті, щоб захопити вашу аудиторію (тобто редакторів, рецензентів, читачів загальному). Розмова про ваше дослідження може допомогти вам перевірити та продати свої ідеї.

13. Обирайте вузькі, глибокі теми.

Теми дослідження, які є вузькими та глибокими, швидше за все, зроблять істотний внесок у літературу. Це стосується області дослідження, а не окремої теми для статті.

14. Перегляньте інші документи, щоб переконатися, що ваш відповідає вимогам і стандартам.

Ви не перший дослідник у світі. Вам не потрібно винаходити колесо. Подивіться на інші першокласні дослідження. Дізнайтеся, що є хорошим у роботі висококласних науковців.

15. Зробіть істотний внесок у попередню літературу.

Незначні доповнення (звернення) до попередньої літератури, наприклад, у формі нової змінної або повторення

дослідження в іншій країні, навряд чи вважатимуться суттєвим внеском.

16. Знайдіть способи долучитися до попередньої літератури.

Існують різні підходи до пошуку способів зробити внесок у літературу, наприклад, виявлення прогалин і проблематизація.

17. Не заповнюйте прогалини в літературі, які не варті заповнення.

Можливо, існує вагома причина прогалини в літературі. Наприклад, копіювання дослідження в іншій країні, де немає досліджень, може бути недоцільним.

18. Чітко вказуйте, які саме документи надсилаються / розширюються.

Визначте точні документи, які надсилаються, пояснюючи, як ці документи розширюються. Спірайтеся на високоякісні документи в літературі.

19. Переконайтеся, що ваша теорія відповідає дослідженню.

Обґрунтуйте свій теоретичний вибір.

20. Не цитуйте надто широку літературу.

Якщо в посиланнях відображено занадто багато предметних областей, це може свідчити про те, що дослідження настільки широке, що йому бракує глибини.

21. Не цитуйте занадто багато літератури.

Занадто багато посилань у кінці статті свідчить про те, що дослідження може бути не сфокусованим. Багато посилань також можуть свідчити про те, що стаття може бути взята з докторської дисертації.

22. Синхронізуйте план дослідження.

Дослідження – це складна система рухомих частин. Огляд літератури, дослідницькі питання, методи дослідження, результати/висновки та внесок мають бути послідовними та внутрішньо послідовними.

23. Висловлюйте свої дослідницькі запитання / гіпотези зосереджено чітко.

Розкрийте свої дослідницькі питання на початку дослідження. Не змушуйте своїх читачів гадати. Конструкції / змінні для дослідження повинні бути чітко відображені в дослідницьких питаннях / гіпотезах. Залежна (ліва сторона) змінна йде першою, за нею йдуть ключові змінні, що цікавлять, а потім контрольні змінні.

24. Ваші дослідницькі запитання / гіпотези мають бути оперативними / вимірними.

Дослідницькі питання / гіпотези повинні бути такими, що можна операціоналізувати / виміряти. Конструкції / змінні спочатку потрібно визначити, а потім операціоналізувати / виміряти. Також враховуйте наявність даних.

25. Переконайтеся, що ваші методи дослідження відповідають вашим дослідницьким питанням / гіпотезам.

Ваші дослідницькі методи повинні бути здатними операціоналізувати / виміряти конструкції / змінні в дослідницьких питаннях/гіпотезах.

26. Пройдіть тест реплікації / прозорості.

Метод і методологія мають бути описані досить детально, щоб інший дослідник міг повторити дослідження або щоб методи дослідження були прозорими. Опишіть свої дослідницькі методи достатньо детально, але якомога стисло, щоб вони були повторюваними / прозорими.

27. Запропонуйте свої дослідницькі інструменти.

Методи збору даних мають бути максимально нейтральними та неупередженими. Ви повинні вжити якомога більше заходів, щоб уникнути впливу на результати дослідження. Для деяких якісних досліджень, особливо з критичної точки зору, це може бути неможливим. Ви можете запропонувати свої дослідницькі інструменти читачам за запитом.

28. Зробіть вашу аналітичну структуру прозорою.

Має бути зрозуміло, як ви аналізуєте свої дані.

29. Зробіть концептуальний стрибок.

У якісних дослідженнях абстрактні ідеї / концепції з даних на вищому рівні.

30. Зробіть приватне загальним.

Знайдіть способи узагальнення з конкретного контексту вашого дослідження. Це не тільки особливо актуально для якісних досліджень, але також має наслідки для кількісних досліджень.

31. Визначте сюрприз у своєму дослідженні.

Знайдіть несподіване у своєму дослідженні. Якщо ваші результати очевидні, ваші читачі можуть відчувати себе обдуреними. Вмійте переконливо пояснити свої результати.

9.3 Написання дослідження

32. Інтенсивні письмові заняття.

Виділіть час (скажімо, між лекціями), щоб написати короткі короткі статті. Знайдіть можливості для інтенсивних письмових занять. Люди кажуть, що вам потрібен шматок часу

для дослідження. Це правда, але навчіться також використовувати коротші періоди.

33. Напишіть це за п'ять хвилин, повторіть п'ять разів.

Пишіть швидко (швидко і брудно). Уточнюйте та редагуйте кілька разів.

34. Пишіть для міжнародної аудиторії.

Мисліть глобально. Читачі журналу приїжджають з багатьох країн. Переконайтеся, що ваше дослідження написано таким чином, щоб воно зацікавило широку аудиторію.

35. Знай свою аудиторію.

Пишіть переконливо для цільової аудиторії, щоб редактори / рецензенти / читачі прийняли ваші ідеї.

36. Розкажи гарну історію.

Пишіть переконливо, щоб розповісти переконливу історію та продавати свої дослідження.

37. Створіть заголовок.

Назва повинна чітко відображати дослідження. Розумні назви додають цінність. Милі назви можуть завадити. Назва має бути доступною в Інтернеті. Google не надає ваги субтитрам. Занадто загальні та надто довгі заголовки неможливо знайти.

38. Пишіть чітко.

Письмо має бути чітким і легким для сприйняття, щоб, скажімо, студент останнього курсу бакалаврату міг його зрозуміти. Наші багаті дані та ретельно проведений аналіз будуть нікчемними, якщо ми не зможемо якимось змусити їх говорити. Прочитайте свою роботу вголос, щоб почути, чи добре вона звучить.

39. Пишіть стисло.

Швидко перейдіть до своєї справи. Пишіть достатньо, але не надто багато.

40. Рухатися від загального до окремого.

Ознайомте читачів з матеріалом, відкривши свою роботу на вищому рівні, а потім розгорнувши її в більш детальний виклад. Актуальний приклад інколи може допомогти почати історію.

41. Почніть свою роботу з правильного місця.

Розсудіть, з чого почати свою розповідь. Не починайте це занадто далеко або занадто близько, щоб опис був занадто детальним.

42. Зробіть так, щоб ваша робота виглядала ніби її написав найкращий науковець у світі.

Найкращі науковці не роблять орфографічних і пунктуаційних помилок, не посилаються неохайно тощо. Змусьте рецензентів вважати вашу роботу їхньою роботою, зробивши вашу роботу максимально досконалою. Дрібні деталі / проблеми мають значення. Будьте одержимі у своїй увазі до деталей.

43. Побудуйте свою роботу логічно.

Переконайтеся, що ваша робота логічно рухається від $A \rightarrow B \rightarrow C$ (а не $A \rightarrow W \rightarrow G$ тощо).

44. Ретельно вибирайте структуру / заголовки статті.

Структура / заголовки є критично важливим елементом хорошої статті. Перегляньте структуру інших статей, у тому числі у вашому цільовому журналі. Деконструйте документи розділ за розділом, абзац за абзацом. Використовуйте заголовки та підзаголовки, щоб позначити документ своїм читачам.

45. Якщо ваш документ є рукописом / робочим документом, відформатуйте його як інші висококласні рукописи / робочі документи.

Ваш робочий документ / рукопис має виглядати професійно та відповідати формату та макету найкращих робочих документів / рукописів у вашій галузі.

46. Не дозволяйте Word контролювати ваш документ.

Переконайтеся, що макет, інтервали тощо вашого документа є такими, як ви хочете, а не Word. Я уникаю автоматизованих функцій Word, тому я (а не Word) володію своїм документом і контролюю його. Якщо ви користуєтеся автоматизованими функціями Word, обов'язково перевірте документ на наявність помилок. Вам потрібно змінити автоматичні параметри Word відповідно. Збережіть і створіть резервну копію своєї роботи.

47. Використовуйте таблиці та схеми.

Цікавіше читати різноманітні роботи – текст, таблиці та схеми. Таблиці та діаграми є стислими засобами представлення складних ідей. Кожна таблиця та схема повинні бути пронумеровані та позначені. Дані в таблицях / діаграмах також мають бути позначені (наприклад, одиниці вимірювання мають бути чіткими). Кожну таблицю та діаграму в тексті позначаєте номером.

48. Подивіться, як інші автори оформляють свої таблиці та діаграми.

Вам не потрібно винаходити колесо. Уважно вивчіть діаграми інших людей, щоб дізнатися про дизайн.

49. Таблиці та діаграми повинні пройти перевірку чіткості з першого погляду.

Таблиці та діаграми повинні бути зрозумілими незалежно від тексту.

50. Напишіть, щоб пройти тест на крісло.

Ваші читачі не повинні вставати зі своїх крісел, щоб підняти трубку, щоб запитати вас, що ви мали на увазі під реченням у вашій статті. Ваш документ має бути доступним для розуміння.

51. Розбийте одне довге речення на два коротких.

Коротші речення, як правило, легші для читання та легші для розуміння.

52. Видаліть зайві слова.

Зайві слова – це ті слова, при видаленні яких не змінюється зміст речення. Відредагуйте зайві слова.

53. Пишіть як говорите (професійно).

Уникайте мови, яку ви б не використовували в повсякденному житті. Мова та тон повинні бути професійними / академічними. Надмірно особисті зауваження та жарти можуть завдати шкоди читачам.

54. Уникайте складних слів.

Пишіть так, щоб ваша робота була зрозуміла студенту останнього курсу бакалаврату.

55. Не робіть граматичних помилок.

Найкращі автори не роблять елементарних помилок. Намагайтеся писати як найкращий автор.

56. Використовуйте граматику, а також перевірку правопису в Word.

Перевірка граматики в Word допоможе вам покращити своє письмо.

57. Напишіть у теперішньому часі до розділу висновків; потім напишіть у минулому часі про те, що ви зробили.

Переглядаючи попередні дослідження, публікації існують сьогодні, навіть якщо вони були опубліковані в минулому. Методи та методологію дослідження, як правило, описують у теперішньому часі.

58. Пишіть у активному, а не в пасивному стані, якщо в інструкціях щодо стилю журналу не зазначено інше.

Активний голос є більш переконливою формою письма. При цьому не повинно бути занадто багато «я» і «ми».

59. Не надто прямо цитувати роботи інших людей. Перефразуйте.

Дослідження належить вам і має виглядати як ваше. Забагато цитат може створити враження, що ваше дослідження надто залежить від роботи інших. Стиль письма є індивідуальним, і прямі цитати привносять у статтю занадто багато різних стилів письма.

60. Якщо ви цитуєте інших авторів, переконайтеся, що цитата точна.

Дивно, скільки разів авторів цитують неточно. Перевірте та двічі перевірте точність своїх цитат, обов'язково звертаючись до першоджерела, а не до вторинних джерел.

61. Виберіть правильне слово.

Написання є майже математичним у потребі точності. Перевірка правопису в Word не виявить ці помилки.

62. Уникайте аббревіатур.

Акроніми, крім очевидних (США, Великобританія тощо), є перешкодою для читання.

63. Підсумуйте своє дослідження у 3-хвилинній (450 слів) промові в ліфті.

Короткий підсумок вашого дослідження може допомогти більш зрозуміло написати довший документ. Підсумуйте свою статтю трьома реченнями: яка проблема дослідження? (Що ти робиш?); чому проблема важлива? (Кого це цікавить?); і що ти будеш робити для вирішення проблеми? (Як ви збираєтеся це зробити?). Це може лягти в основу вашої анотації / вступу.

64. Навчіться майстерності написання рефератів.

Деякі журнали надають вказівки щодо написання реферату.

65. Уникайте цитування інших статей і використання незнайомих аббревіатур у своїй анотації.

Анотація часто подається окремо від статті. З цієї причини слід уникати посилань, але якщо це необхідно, то цитуйте автора і рік. Крім того, слід уникати нестандартних або незвичайних скорочень, але, якщо це необхідно, їх слід визначати при першому згадуванні в анотації.

66. Послідовно позначайте змінні / конструкції.

Зміна міток заплутує читачів, наприклад, «розмір дошки» / «розмір»; «досвід роботи» / «досвід». Коли використовується «розмір» / «досвід», це означає «розмір ради директорів» / «досвід ради директорів» чи щось інше (наприклад, «розмір фірми» / «досвід директора»).

67. Послідовність змінних / конструкцій.

Читачів також збиває з пантелику зміна послідовності списків у дослідженні, включно з таблицями. Будьте педантичні в тому, щоб бути послідовними.

9.4 Дослідження конференцій

68. Досконало застосовуйте вказівки щодо стилю цитування та посилань.

Застосовуйте стильові рекомендації журналу щодо цитувань і посилань до останньої крапки, коми та дужок. Деякі рецензенти журналів починають із перегляду посилань, перевіряючи, чи вони в хорошому стані. Погане посилання може створити враження, що це «Відхилений» документ.

69. Включіть у свої посилання номер випуску, а також номер тому.

Коли номер випуску відсутній, читачам може знадобитися набагато більше часу, щоб знайти статтю в електронних системах свого університету.

70. Конференція ваших досліджень.

Конференція вашої роботи є попередником публікації. Це засіб отримання відгуків і покращення вашої роботи перед тим, як відправити її на перевірку. Якщо ви виступаєте на сесії конференції, вам слід залишитися на всю сесію. Проявіть інтерес до інших документів на сесії. Спілкуйтеся з колегами-ведучими. Відвідуючи інші сесії, дискретно переходьте між сесіями, між доповідями. Не рухайтесь посередині презентації статті.

71. Якщо ви виступаєте, зробіть пробіжку (або дві) задалегідь.

Попередня репетиція вашої презентації (замість того, щоб її прочитати) і проголошення її вголос може висвітлити проблеми/можливості, які інакше могли б бути неочевидними. Репетиція також полегшує попередню перевірку часу.

72. Вибирайте відвідування сесій конференції на основі якості доповідача, а не лише теми.

Якість дослідження може бути важливішою за тему. Конференції – це можливість вчитися у найкращих дослідників.

73. Шукайте та залишайте відгуки.

Знайдіть можливості для отримання відгуків про свої дослідження на конференціях, семінарах, від запрошених вчених до вашого університету. Знайдіть можливості для надання відгуків на конференціях і семінарах.

74. Записуйте відгуки.

Попросіть друга вести облік запитань і обговорення на вашій сесії. Відкрийте свій розум для прийняття відгуків і відповідей на них. Не захищайтеся. Переглядаючи свою роботу, вирішуйте порушені проблеми. Рецензенти вашої статті можуть бути в аудиторії.

75. Мережа.

Використовуйте конференції для розширення мережі контактів. Бути відомим у вашій академічній спільноті може бути корисно. Якщо вам пощастить, можливо, ви знайдете співавтора на конференції. Ваші рецензенти можуть бути на конференції. Ви можете вести облік своєї мережі.

9.5 Публікація досліджень

76. Не стріляйте з рушниці.

Документи мають бути відшліфовані та готові до подання. Занадто раннє надсилання призведе до марного витрачання часу і відхилення статті.

77. Будьте уважні до вибору імені для публікації.

Виберіть якомога характерніше ім'я. Використовуйте ініціали. Якщо у вас подвійне прізвище, вставте між прізвищами дефіс, щоб вони залишалися разом як ваше прізвище.

78. Переконайтеся, що ваша стаття добре підходить для цільового журналу.

Відповідність важливіша за рейтинг журналу. Націлюйтеся на головний журнал, до якого підходить ваша стаття. Якщо не підійде, ваша стаття ризикує бути відхиленою. Ви повинні бути знайомі з духом вашого цільового журналу. Уважно прочитайте цілі та завдання журналу.

79. Не публікуйте та не цитуйте журнали, які платять за публікацію.

Журнали, які платять за публікацію, можуть зашкодити вашій репутації.

80. Підключіться до журналу, який пов'язаний з попередніми дослідженнями з вашої теми.

Якщо ваша стаття добре підходить, має бути можливість пов'язати її з попередніми дослідженнями, опублікованими в цільовому журналі.

81. Цитуйте статті з цільового журналу.

Якщо ваша стаття добре підходить, має бути можливість знайти відповідні статті в цільовому журналі для цитування. Якщо ви не можете знайти відповідні статті, це означає, що це неправильний цільовий журнал.

82. Перегляньте структуру інших статей у цільовому журналі.

Деконструйте інші статті в цільовому журналі розділ за розділом, абзац за абзацом, речення за реченням. Будьте критичним аналізом у своєму аналізі.

83. Якщо для журналу потрібен супровідний лист, обов'язково напишіть переконливий лист.

Деякі журнали вимагають супровідного листа до редактора. Кілька видавців надають вказівки щодо написання супровідних листів.

84. Подолайте свій страх бути відкинутим.

Усі топові автори зазнавали відмови. Немає сорому у відмові. Деякі вчені навіть опублікували свої «резюме невдачі».

85. Майте план Б на випадок, якщо вашу роботу відхилять.

Подумайте про альтернативний цільовий журнал на випадок, якщо вашу статтю буде відхилено.

86. Зрозумійте, чому вам відмовили, і навчіться на цьому.

Відхилення відбувається, коли редактор не вважає вашу статтю придатною для відправки на рецензування. Відповідність цілям журналу та погане письмо є двома поширеними причинами відмови в публікації.

87. Прийміть коментарі рецензентів із позитивним настроєм.

Рецензенти безкоштовно надають вам свій досвід. Вони намагаються вам допомогти, хоча це не завжди може бути очевидним, особливо якщо коментарі висловлюються надто різко.

88. Звертайте увагу на (майже) кожен коментар рецензента в редакції та повторному надсиланні.

Відповідайте на коментарі рецензентів пункт за пунктом, речення за реченням і фразу за фразою. Допоможіть рецензентам легко стежити за тим, як ви розглядаєте їхні коментарі.

Я вважаю корисним формат таблиці: відповіді рецензента та коментарі автора.

89. Помістіть перегляд і повторне надсилання на перше місце у списку справ.

Публікація займає багато часу, часто багато років. Не збільшуйте час, сидючи на перегляді та повторному надсиланні.

90. Якщо ваш документ відхилено, переконайтеся, що ви повністю розумієте, чому ваш документ було відхилено.

Деконструйте коментарі редакторів і рецензентів пункт за пунктом, щоб переконатися, що ви винесли уроки з відхилення.

91. Якщо вашу статтю відхилено, зверніть увагу на всі коментарі рецензентів, перш ніж орієнтуватися на інший журнал.

Якщо ви подасте свою статтю до іншого журналу, є ймовірність, що вона буде надіслана тим самим рецензентам. Якщо ви не вирішите проблеми в статті, ймовірно, нові рецензенти виявлять ті самі проблеми.

92. Налаштуйте свій відхилений документ для нового цільового журналу.

Знайдіть зачіпку, цитуйте статті з нового цільового журналу, дотримуйтесь правил стилю.

93. Скажіть «так» перегляду.

Рецензування – чудовий інструмент саморозвитку. На чужих помилках можна вчитися. Рецензування також може створити вашу репутацію серед ключових впливових осіб, таких як редактори журналів і помічники редакторів. Не розглядайте журнали, які платять за публікацію.

9.6 Авторство

94. Співавтор.

Співавтори можуть сприяти продуктивності. Дві голови краще, ніж одна. Співавтори можуть розділити біль відмови. Якщо англійська не є вашою рідною мовою, перевагою є співавтор, який розмовляє англійською.

95. Ставайте співавторами лише тоді, коли між вами та вашими співавторами є спільна думка.

Співавтори можуть перешкоджати продуктивності. Це може статися, якщо немає згоди та практики роботи співавторів не збігаються.

96. Не беріть «примарних співавторів».

«Ці автори внесли однакову частку в цей проєкт». Авторів цієї роботи було три. Виноска була лише біля імен двох авторів. Двоє авторів викреслили «примарного співавтора».

97. Не будьте безкоштовним вершником.

Наслідки правила 96 для третього співавтора завдають шкоди репутації.

98. Уникайте хижих співавторів.

Хижі співавтори, ймовірно, також будуть халявниками. Не всі вільні «примарні співавтори» є хижими.

99. Створіть довіру зі співавторами.

Якщо ваші співавтори мають оригінальну ідею для дослідження або виконали більшу частину роботи, поставте їхні імена першими, навіть якщо вони не в алфавітному порядку. Переконайтеся, що ваші співавтори знають, якщо ви представляєте статтю на конференції чи семінарі.

9.7 Підсумкове правило

100. Приємного вам дослідження.

Ці дослідницькі правила гри починаються і закінчуються одним і тим же правилом. Правило № 1 – найважливіше правило, перше і останнє, яке я закріплюю повторенням. Правило № 1 «Насолоджуйтесь дослідженнями».

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА

1. Brennan, N. M. 100 research rules of the game: How to make your research world class; how to successfully publish in top international refereed journals / N. M. Brennan // Accounting, Auditing & Accountability Journal. – 2019. – Vol. 32, No. 2. – P. 691–706. – DOI: <https://doi.org/10.1108/AAAJ-02-2019-032>
2. COPE Council. COPE Discussion Document: Citation Manipulation. – July 2019. – <https://publicationethics.org/guidance/discussion-document/citation-manipulation>
3. Data Citation. Taylor & Francis Editorial Policies. – <https://authorservices.taylorandfrancis.com/editorial-policies/citations/>
4. Data Citation Synthesis Group: Joint Declaration of Data Citation Principles. / M. Martone (ed.). – San Diego ; CA : FORCE11, 2014. – DOI: <https://doi.org/10.25490/a97f-egyK>
5. High Impact Factor Journals: How to Get Published in Them. – <https://www.editage.us/blog/blog-top-highest-impact-factor-journals/>
6. How Scientific Journals Are Ranked: A Comprehensive Guide.: <https://www.researchtopicsgenerator.com/blog/how-scientific-journals-are-ranked>
7. How to published in top ranked journals 2025. – <https://www.iferp.in/blog/2021/08/17/how-to-published-in-top-ranked-journals-2025/>
8. Nazarovets, S. The effect of APC discounts on Ukraine's participation in gold open access journals / S. Nazarovets. – <https://arxiv.org/pdf/2505.12134>
9. Paul, J. The art of writing literature review: What do we know and what do we need to know? / J. Paul, A. R. Criado //

International Business Review. – 2020. – Vol. 29, iss. 4. – DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2020.101717>

10. Snyder, H. Literature review as a research methodology / H. Snyder // An overview and guidelines Journ. of Business Research. – 2019. – Vol. 104. – P. 333–339. – DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039>

11. Васильків, О. Опублікувати хорошу наукову статтю в належному журналі : серія навчальних семінарів «Підготовка та публікація статей у високореєтингових наукових журналах» / О. Васильків. – Київ, 2025. – <https://umrs.org.ua/activities/preparing-and-publishing-articles/>

12. Гогоці, Ю. Підготовка та публікація статей у високореєтингових наукових журналах : серія навчальних семінарів «Підготовка та публікація статей у високореєтингових наукових журналах» / Ю. Гогоці. – Київ, 2025. – <https://umrs.org.ua/activities/preparing-and-publishing-articles/>

13. Коваленко, М. Публікація в журналах з високим імпакт-фактором: моя власна думка: серія навчальних семінарів «Підготовка та публікація статей у високореєтингових наукових журналах» / М. Коваленко. – Київ, 2025. – <https://umrs.org.ua/activities/preparing-and-publishing-articles/>

14. Колоїз Ж. В. Науковий стиль української мови : практикум / Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг : КДПУ, 2018. – 132 с. – <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/2552>

15. Основні вимоги до написання наукової статті : метод. рекомендації / уклад.: Г. З. Шевчук, Л. І. Гаврилюк, Т. В. Гаврилюк. – Луцьк : ВІППО, 2016. – 76 с. – <https://vippo.org.ua/files/pedposhyk/naukovistat-1557135224.pdf>

16. Як обрати журнал для публікації досліджень? Контрольний список для дослідників і бібліотекарів / уклад. М. Шевкуши. – Київ : Докторська школа при Києво-Могилянській академії, 2024. – <https://bit.ly/40KCsDw>

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА

1. Elsevier. – Журнали Elsevier. – <https://www.elsevier.com/>

2. IEEE Xplore. – Журнали IEEE.

IEEE є провідним видавництвом з електротехніки, інформатики та IT. – <https://ieeexplore.ieee.org/Xplore/home.jsp>

3. Springer. – Журнали Springer.

Springer публікує журнали в таких галузях, як науки про життя, інформатика та дослідження навколишнього середовища. – <https://www.springer.com/gp>

4. Taylor & Francis. – Журнали Taylor & Francis.

Taylor & Francis має журнали з освіти, гуманітарних та соціальних наук, а також з галузей STEM. – <https://www.tandfonline.com/>

5. Wiley. – Журнали Wiley.

Wiley пропонує журнали з таких предметів, як гуманітарні, соціальні та фізичні науки. – <https://onlinelibrary.wiley.com/>

6. Видавництво SAGE. – Журнали SAGE.

SAGE відоме журналами з соціальних наук, освіти та гуманітарних наук. – <https://journals.sagepub.com/home/sgo>

7. Видавництво Oxford University Press. – Oxford Journals.

Видавництво Oxford University Press пропонує журнали з природничих, гуманітарних та соціальних наук. – <https://academic.oup.com/journals?login=fals>

8. Видавництво Кембриджського університету. – Кембриджські журнали.

Кембридж видає престижні журнали з права, гуманітарних та соціальних наук. – <https://www.cambridge.org/core/publications/journals>

9. Відкриті наукові практики [Текст] : навчальний посібник / Артюхов А., Артюхова Н., Березко О., Весній А., Волк Ю., Герасимчук Г., Голощук Р., Дворниченко А., Доро-ніна О., Жежнич П., Іващук О., Козловський С., Краковська С., Кучма І., Люта О., Ляшенко О., Марків. О., Машталер О., Мозолевич Г., Орехова Т., Петрушка А., Радіо С., Хаджинов І., Шилінг А.; за заг. ред. Жежнича П., Березка О. Житомир : ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”», 2024. – 400 с. – <https://zenodo.org/records/1464143510.5281/zenodo.14641434>

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Структура статті та форматування.....	5
1.1 Основні складові структури наукової статті.....	5
1.2 Загальні поради щодо форматування.....	7
1.3 Пишіть з урахуванням вимог пошукової оптимізації.....	7
1.4 Створюйте заголовки, які легко знаходять пошукові системи.....	8
1.5 Оптимізуйте текст своєї статті для пошукової видимості.....	9
2. Як обрати ефективні ключові слова: практичні рекомендації.....	10
2.1 Як сформулювати список ключових слів:.....	10
2.2 Ключові слова та Цілі сталого розвитку (ЦСР).....	11
2.3 Повний перелік Цілей сталого розвитку.....	11
2.4 Використання ключових слів ЦСР у наукових публікаціях.....	12
3. Що слід враховувати при форматуванні та структуруванні статті.....	14
3.1 Як визначити оптимальну структуру для вашої публікації?.....	15
3.2 Як структурувати оглядову статтю: особливості та рекомендації.....	15
3.3 Структура IMRaD для STEM-напрямів.....	16
4. Огляд літератури як фундамент академічного дослідження.....	18
4.1 Огляд літератури: метод дослідження і засіб теоретичної інтеграції.....	18
4.2 Типи оглядів: від систематичного до картографічного.....	19

4.3 Креативний підхід до огляду літератури: методологічні виклики та практичні орієнтири.....	20
4.4 Методологічні й практичні виклики при проведенні огляду.....	20
4.5 Огляд літератури як інструмент для власного дослідження та соціального впливу.....	21
4.6 Огляд літератури як повноцінна методологія.....	22
5. Різні методи проведення огляду літератури.....	24
5.1 Систематичний огляд літератури: що це таке і коли його слід використовувати?.....	24
5.2 Що таке напівсистематичний огляд і як ним користуватись?.....	26
5.3 Інтегративний огляд: що це таке і коли його варто застосовувати?.....	27
6. Як обрати відповідний підхід до огляду літератури?.....	29
6.1 Етапи проведення огляду літератури.....	29
6.2 Оцінка якості огляду літератури.....	33
6.3 Як успішно опублікувати огляд літератури.....	35
6.4 Як підвищити шанси на публікацію.....	36
7. Як створити привабливу назву та ефективну анотацію для наукової статті.....	38
7.1 Назва: перше враження, що має значення.....	38
7.2 Анотація: коротка, але змістовна.....	38
8. Цитування: баланс між повагою та етикою.....	40
8.1 Що таке дослідницькі дані?.....	41
8.2 Приклади типів дослідницьких даних.....	41
8.3 Навіщо ділитися своїми даними?.....	42
8.4 Значення цитування даних.....	42
8.5 Цитування власних даних.....	44
8.6 Забезпечення можливостей для українських дослідників публікувати свої роботи у журналах відкритого доступу.....	45

9. 100 дослідницьких правил гри.....	47
9.1 Загальні правила.....	47
9.2 Проектування дослідження.....	49
9.3 Написання дослідження.....	52
9.4 Дослідження конференцій.....	59
9.5 Публікація досліджень.....	60
9.6 Авторство.....	64
9.7 Підсумкове правило.....	65
Основні джерела.....	66
Додаткові джерела.....	68

Навчальне видання

КОСТИРКО Тамара Миколаївна

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**щодо підготовки та публікації
якісної наукової роботи**

**Навчально-методичні рекомендації та вказівки
для самостійної роботи магістрантів, аспірантів і науковців**

Комп'ютерне верстання *Н. М. Ковальчук*
Коректор *О. Є. Вакула*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 4,24. Вид. № 14. Зам. № 2912-69.
Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
просп. Героїв України, 9, м. Миколаїв, 54007
E-mail : publishing@nuos.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6402 від 19.09.2018 р.